

Article

Universitat i virtualitat: 10 anys d'una quimera?

<http://www.uoc.edu/dt/cat/ferrate01.pdf>

Gabriel Ferraté

Article

Universitat i virtualitat: 10 anys d'una quimera?*

<http://www.uoc.edu/dt/cat/ferrate01.pdf>

Gabriel Ferraté

Resum

Amb motiu dels deu anys d'existència de la Universitat Oberta de Catalunya, el seu rector exposa els eixos que l'han vertebrada –la centralitat de l'estudiant en el procés formatiu i l'ús intensiu de les noves tecnologies–, la seva orientació d'origen a la societat de la informació –la UOC és una universitat virtual, global i ubiqa– i el seu model organitzatiu, capaç de fer front als canvis i necessitats continus dels estudiants i de la societat.

Paraules clau

universitat, TIC, virtualitat, aprenentatge, societat de la informació

Han passat una mica més de deu anys d'ençà d'aquell 6 d'octubre de 1994 en què la Fundació per a la Universitat Oberta de Catalunya es va constituir formalment amb l'objectiu de donar cobertura a un projecte –potser una idea– que alguns no acabaven de comprendre, que molts altres contemplaven amb escepticisme, però que tots plegats, en tot cas, afrontàvem amb una ambició i il·lusió sens dubte directament proporcionals a l'envergadura del repte. Es tractava de crear una universitat no presencial amb una metodologia que situava l'estudiant en el centre del sistema i amb un model tecnològic que en aquell moment es basava en el que també per a molts representava una aposta arriscada, gairebé una utopia: la utilització intensiva de les que llavors eren les «noves» tecnologies de la informació i la comunicació (TIC).

En aquests primers deu anys els 98.000 estudiants que han navegat per les nostres aules virtuals i que han utilitzat els recursos del Campus Virtual confirmen plenament tant l'esforç com la visió i el caràcter emprenedor i pioner d'aquells dos-cents estudiants inicials que el curs 95-96 van començar les dues primeres titulacions amb què vam néixer. Avui, amb 35.000 estudiants, disset titulacions homologades, més d'un centenar de programes de postgrau i més de 3.000 graduats universitaris, ja podem parlar d'alguna cosa més que d'una visió. A més, vam tenir la sort d'arribar en el moment oportú. Cinc anys abans ni tan sols ho hauríem pogut imaginar, i cinc anys després hauríem fet tard.

Amb llibertat i sense traves construïm una universitat adaptada a la societat de la informació, marcada pels atributs de la virtualitat, la globalitat i la ubiqüitat: la virtualitat com a superació de les limitacions espacials o temporals mitjançant el treball en xarxa i l'ús de la xarxa; la globalitat com a possibilitat d'ultrapassar les fronteres institucionals, lingüístiques, culturals i nacionals, i la ubiqüitat com a connectivitat total amb els recursos del sistema formatiu de cap a cap del nostre entorn vivencial, sense dependència de punts físics d'accés predeterminats. Avui ja no cal vincular l'aprenentatge a cap etapa determinada de la vida ni a cap localització física concreta. Cal que assumim l'aprenentatge i la formació com un estil de vida, com una manera personalitzada d'existir.

Ja no cal vincular l'aprenentatge a cap etapa determinada de la vida

---

Així, doncs, configurem un model on els àmbits públic i privat conviuen assenyadament i ens aporten elevades dosis d'eficàcia, flexibilitat i operativitat. En tenim exemples en la creació d'una rica i densa xarxa d'aliances amb empreses i universitats llatinoamericanes, la qual xarxa ens va permetre de transcendir amb rapidesa l'àmbit lingüístic català –que és a l'origen de la UOC– i incorporar a l'oferta formativa de la Universitat un nombre important de llicenciatures i de postgraus en espanyol. Aquest fet ha

*Aquest article fou publicat el dia 28 de febrer de 2005 en el diari *El País*.

projectat el nostre model i la nostra presència en aquest espai cultural que compartim i que ens és propi.

La meua experiència com a rector inclou tant la formació presencial com la no presencial. En aquests llargs anys –permeteu-me dir-ho així– m'he convençut de la centralitat de l'estudiant en el procés formatiu. He après que les estructures i les organitzacions han de donar resposta a les necessitats canviants dels nostres estudiants, les quals són les necessitats canviants de la societat, que com més va més opera en xarxa i es comunica per mitjà d'aquesta.

No crec, per això, que el debat calgui situar-lo en la competència entre models presencials i no presencials. Més aviat crec que precisament són models que es complementen i que es potencien. Un mateix denominador comú i un idèntic objectiu han d'unir tots dos models: oferir els sistemes que, en la nova societat del coneixement en què vivim, garanteixin millor una formació de qualitat al llarg de tota la vida i que ho facin al ritme i amb la intensitat que cada estudiant necessiti.

Els qui em coneixen sovint m'han sentit a dir aquella frase del qui fou president de la Universitat de Stanford, Gerhard Casper: «A l'inici del tercer mil·lenni, la universitat, com a entitat corpòria, no s'assemblarà gaire al que ha estat fins avui, si és que veritablement continua existint de forma recognoscible». El món evoluciona molt ràpidament i la universitat s'ha de saber adaptar permanentment a les noves funcions que hom li anirà exigint, si no vol quedar obsoleta i inoperant.

El món evoluciona molt ràpidament i
la universitat s'ha de saber adaptar

La veritat és que crec que una gran part dels canvis encara no ha arribat a les nostres universitats. Probablement, aquest serà un dels principals reptes a què haurem de fer front els universitaris. Abans que res haurem de ser capaços de detectar i de reconèixer l'impacte evident que les TIC ara mateix ja tenen en tots els sectors de la societat i, concretament, en el mateix concepte de for-

mació des de la perspectiva de les institucions educatives. La universitat es troba davant la necessitat vital d'actuar com un motor del procés d'adopció i integració –social, econòmic i cultural– de les TIC en tots els àmbits. També caldrà tenir present l'impacte extraordinari que la societat del coneixement està produint en la forma d'organització interna i de gestió de les institucions.

Creo que les estratègies de formació basades en aquest nou paradigma poden actuar com a impulsores del canvi necessari que bona part de les nostres estructures universitàries necessiten. Aquí també el cas de la UOC –malgrat, hi insisteixo un cop més, la seva especificitat– pot ser un bon exemple del que podem assolir amb un determinat concepte organitzatiu en el qual l'esfera pública (la visió i l'impuls inicial) i la privada (uns criteris de gestió orientats a l'obtenció de resultats concrets amb fites temporals definides) conviuen i es complementen per a garantir un funcionament eficaç i eficient. Dissenyar i implementar una estructura en què les decisions es puguin prendre i executar a temps és una variable no gens menyspreable en un entorn i en un món on –de vegades fins i tot a pesar nostre– competim globalment.

La societat del coneixement potencia processos que en bona mesura són possibles en un medi virtual, electrònic. Processos que transformen i superen categories apriorístiques com l'espai i el temps i que permeten que les persones puguin escollir autònomament els seus circuits de comunicació, d'interacció i d'accés a les fonts del coneixement. Les TIC potencien aquest accés, si bé no estic tan segur que la mera disponibilitat sigui en ella mateixa un valor. El valor i la plena realització de les seves potencialitats vindran de la mà d'una nova concepció de la formació, dels processos d'educació. Hem de pensar en models que permetin fonamentar l'assertivitat de l'individu. No tan sols la seva capacitat instrumental per a utilitzar la xarxa, sinó la capacitat real per a treballar, relacionar-se i aprendre permanentment en xarxa. Individus amb l'habilitat per a accedir, discriminar i reconstruir la informació de la xarxa en forma de coneixement vàlid i útil. No es tracta tant de saber –saber coses– com d'intuir el que realment hauríem de saber-generar: coneixement. Una quimera?

Gabriel Ferraté**Rector de la UOC**

gferrate@uoc.edu

Catedràtic d'Automàtica de la Universitat Politècnica de Catalunya.

Actualment és rector de la Universitat Oberta de Catalunya, president de Caixa Tarragona i president del Consell Assessor per al Desenvolupament Sostenible de Catalunya.

Ha estat director de l'Escola Tècnica Superior d'Enginyeria Industrial de Barcelona, rector de la Universitat Politècnica de Catalunya, vicepresident de la Comissió Interdepartamental de Recerca i Innovació Tecnològica (CIRIT) de la Generalitat de Catalunya, president de la Fundació BCD-Barcelona Centre de Disseny, director general de Política Científica i director general d'Universitats i Recerca.

És membre de l'Institut d'Estudis Catalans, de l'Acadèmia de Ciències i Arts de Barcelona, de la Reial Acadèmia de Medicina de Catalunya, acadèmic de número de l'Acadèmia d'Enginyeria, membre de l'Acadèmia de Ciències i Arts Europea i del Patronat de la Fundació Enciclopèdia Catalana.

És bibliòfil i posseeix una important col·lecció d'història i cròniques de Catalunya. L'any 1997 va cedir la seva col·lecció de poesia catalana, que conté uns sis mil volums, a la Universitat Politècnica de Catalunya.

Ha rebut la Gran Creu d'Alfons X el Savi i és oficial de l'Orde de les Palmes Acadèmiques de l'Estat francès. Li ha estat concedida la medalla Narcís Monturiol de la Generalitat de Catalunya al mèrit científic i tecnològic, la medalla Konstantin E. Ciolkovskij de la Federació Cosmonàutica de l'URSS i la medalla Barcelona 92 de l'Ajuntament de Barcelona. El gener de 1995 va ser nomenat doctor *honoris causa* per la Universitat Politècnica de Madrid. El juny de 1996 li va ser concedida la Creu de Sant Jordi de la Generalitat de Catalunya. El juny de 1998, l'Ajuntament de Barcelona li va atorgar la Medalla d'Or de la Ciutat al mèrit científic. La Fundació García Cabrerizo li va concedir la Medalla d'Honor al Foment de la Invenció el novembre de 1998. L'abril de 2001 el Consell Internacional per a l'Educació Oberta i a Distància (ICDE) li va concedir el Premi a l'Excel·lència Individual.